

Voorstel aan de gemeenteraad

Opsteller

Douwenga, Sies Hendrik

Kenmerk

Z.24.450941 / D.24.1833339

Vertrouwelijkheid

Openbaar

Onderwerp

Raadsvoorstel Handhaving- en afstemmingsverordening

Voorgesteld besluit

1. De verordening handhaving Heerenveen in balans 2025 vast te stellen.

Inleiding

Als gemeente Heerenveen zijn wij verantwoordelijk voor de handhaving van de Participatiewet. Deze verantwoordelijkheid omvat het waarborgen van een rechtvaardige en effectieve uitvoering van de wet, waarbij we misbruik en oneigenlijk gebruik van bijstandsvoorzieningen tegengaan. De afstemmingsverordening en de handhavingsverordening zijn samengevoegd tot één enkele verordening voor de Participatiewet, IOAW en IOAZ. De nieuwe verordening is een antwoord op deze uitdagingen en zorgt voor een betere afstemming tussen de wetgeving en de praktijk.

Plan van aanpak bejegening en terugvordering Participatiewet

De gemeenteraad heeft in 2021 een rekenkameronderzoek laten uitvoeren naar de bejegening van bijstandsgerechtigden en het College heeft daarnaast ProFacto opdracht gegeven voor onderzoek naar de rechtmatigheid en doelmatigheid van terugvorderingen en boetes.

De uitkomsten hebben de raad inzicht gegeven in de manier van communiceren met en de bejegening van bijstandsgerechtigden, specifiek bij het verstrekken van bijstandsuitkeringen, het toezicht, handhaven en de begeleiding naar werk. Het onderzoek concludeerde dat de gemeente Heerenveen in algemene zin rechtmatig en doelmatig handelt bij terugvorderingen en boetes, maar er zijn aanbevelingen gedaan om de kwaliteit van de dienstverlening verder te verbeteren.

Zo dient er bij het opstellen van het beleid aandacht zijn voor "werken vanuit de bedoeling", uitgaan van vertrouwen en rekening houden met persoonlijke omstandigheden. De impact van deze herijking is significant, waarbij de focus verschuift naar preventie en meer dienstverlening. Hierbij is het noodzakelijk dat daarbij duidelijke en werkbare afwegingkaders ontwikkeld worden bij het leveren van maatwerk.

Maatschappelijke en juridische context

Als gemeente Heerenveen zien wij dat er de afgelopen jaren een verschuiving heeft plaatsgevonden naar een meer mensgerichte benadering in de uitvoering van het sociale vangnet. Inwoners worden steeds meer gezien als partners in plaats van enkel ontvangers van bijstand. Dit vraagt om een benadering waarin vertrouwen en de menselijke maat centraal staan. Deze koerswijziging zien we ook terug binnen de rechtspraak. De nieuwe verordening speelt beter in op de huidige behoeften en omstandigheden van

onze inwoners. De huidige verordening is verouderd en sluit niet meer volledig aan bij de huidige maatschappelijke en juridische context.

Beoogd effect

Een rechtvaardige en doeltreffende uitvoering van sociale bijstandsregelingen binnen de gemeente Heerenveen. Het doel is om een systeem te creëren dat vertrouwen, maatwerk en preventie centraal stelt, en tegelijkertijd de rechtmatigheid en doelmatigheid waarborgt. Onze inwoners kunnen rekenen op een persoonlijke benadering waarbij hun individuele omstandigheden worden meegewogen en problemen vroegtijdig worden gesignaleerd en aangepakt.

Argumenten

1.1 Om meer balans te creëren tussen preventie en repressie is aanpassing van het huidige handhavingsbeleid noodzakelijk.

Binnen de nieuwe verordening wordt benadrukt dat de gemeente Heerenveen werkt vanuit vertrouwen en rekening houdt met de individuele omstandigheden van de belanghebbende. Dit betekent dat er evenwicht wordt gezocht tussen rechtmatigheid en doelmatigheid, waarbij de persoonlijke situatie centraal staat. Dit is één van de uitgangspunten binnen het beleid, waardoor er meer inzet mogelijk is op preventie en begeleiding. Het goed informeren van bijstandsgerechtigden over hun rechten en plichten, is één van de aanbevelingen uit het plan van aanpak.

1.2 De nieuwe verordening streeft naar een evenwicht tussen het waarborgen van de rechtmatige verstrekking van uitkeringen en het bevorderen van de doelmatigheid van de wet.

Handhaven Heerenveen in balans zorgt voor een transparant en rechtvaardig handhavingsbeleid dat de rechtmatige verstrekking van uitkeringen waarborgt. Er is meer nadruk op maatwerk, preventie en begeleiding, de verordening zorgt voor een evenwichtige benadering tussen rechtmatigheid en doelmatigheid. Door deze verordening te implementeren zal er sprake zijn van een verbeterde bestaanszekerheid, dienstverlening en transparantie van de regels voor alle betrokken partijen. Er is meer balans tussen rechtmatigheid en doelmatigheid.

1.3 De nieuwe verordening legt meer nadruk op vertrouwen en de menselijke maat.

Het plan van aanpak bejegening en terugvordering benadrukt het belang van maatwerk en de menselijke maat in de dienstverlening. Dit voorstel sluit hierbij aan door het bevorderen van maatwerk en zorgvuldigheid bij het opleggen van sancties. Handhaven in balans heeft een prominente plek gekregen binnen het beleid en wordt uitgedragen in de beschreven uitgangspunten. Door een mensgerichte benadering en maatwerk bij het opleggen van sancties wordt het begrip onder de inwoners verhoogd. De nieuwe verordening introduceert bijvoorbeeld gesprekken voor herstellen van gedrag, waarbij belanghebbenden de mogelijkheid krijgen om hun situatie toe te lichten voordat een maatregel wordt opgelegd. Er wordt van uitgegaan dat inwoners geen kwade bedoelingen hebben en er wordt rekening gehouden met individuele omstandigheden en het doenvermogen van de belanghebbende.

1.4 Er is meer aandacht voor transparantie en heldere communicatie. Het is van essentieel belang dat belanghebbenden weten welke regels van toepassing zijn.

Handhaven in balans benadrukt de inzet op preventie en begeleiding van belanghebbenden bij het naleven van verplichtingen, om overtredingen te voorkomen. Goede communicatie en voorlichting zijn cruciaal om

verwarring te voorkomen. De raadsagenda omvat onderwerpen zoals bestaanszekerheid van inwoners, dienstverlening van de gemeente en vroegtijdige betrokkenheid. Dit voorstel sluit hierbij aan en draagt bij aan de bestaanszekerheid door een eerlijk systeem voor uitkering verstrekking te implementeren en de dienstverlening te verbeteren door preventieve maatregelen en duidelijke communicatie. Bij het opstellen van deze verordening is geprobeerd om de tekst zoveel mogelijk op B1-niveau te houden. Dit betekent dat er waar mogelijk eenvoudige en duidelijke taal is gebruikt, zodat zo veel mogelijk inwoners de inhoud kunnen begrijpen. Het is belangrijk dat de regels, verplichtingen en mogelijke sancties voor iedereen duidelijk zijn, ongeacht hun taalniveau. Dit draagt bij aan betere naleving en voorkomt misverstanden.

1.5 De nieuwe benadering van handhaving zorgt voor versterking van maatschappelijk draagvlak.

De nieuwe benadering van handhaving is integraal en zorgvuldig opgesteld samen met de uitvoerende medewerkers, die het direct kunnen toetsen aan de huidige praktijk. Deze benadering, die meer gericht op vertrouwen en maatwerk, kan het maatschappelijk draagvlak voor het sociale zekerheidsstelsel versterken. Door de verschuiving naar de preventieve kant, kunnen er indirect financiële voordelen ontstaan door een betere naleving van de regels en een vermindering van fraude en misbruik.

Deze benadering kan leiden tot minder bureaucratie en administratieve lasten, wat betekent dat er minder tijd en middelen nodig zijn voor het opleggen en verwerken van sancties, wat kostenbesparingen kan opleveren voor de gemeente. Het plan van aanpak bejegening en terugvorderingen, opgesteld door de rekenkamercommissie en ProFacto benadrukt dit ook. De betrokken afdelingen zullen het nieuwe beleid en de eventuele financiële effecten hiervan monitoren.

Risico's of kanttekeningen

1.1 Het verschuiven van een repressief beleid naar preventief beleid kan mogelijk leiden tot ongelijke behandeling.

Uit onderzoek, zoals in de "Eindevaluatie van de Participatiewet 2019" door het Sociaal en Cultureel Planbureau en het rapport "Participatiewet in balans", in opdracht van het ministerie SZW, is echter gebleken dat strenge handhaving van de Participatiewet soms tot onredelijke en onwenselijke effecten leidde. Zowel burgers als gemeenten gaven signalen af dat de wet op bepaalde onderdelen effectiviteit miste.

1.2 Het afzien van boetes en/of sancties kan de effectiviteit van de handhaving ondermijnen.

Het versterken van de preventieve maatregelen, maatwerk en de persoonlijke benadering helpt om de noodzaak van boetes en sancties te verminderen en toch de naleving van de regels te bevorderen. Het verbeteren van de transparantie en communicatie over de regels en de consequenties van overtredingen kan helpen om verwarring en onbedoelde overtredingen voorkomen. Als belanghebbenden goed geïnformeerd zijn, zijn ze eerder geneigd om zich aan de regels te houden.

1.3 De nieuwe wetgeving is nog niet vastgesteld en kan daardoor nog veranderen, waardoor het beleid opnieuw herijkt moet worden.

Door de huidige relatie tussen overheid en burger, en de landelijke ontwikkelingen rondom de toeslagenaffaire en bestaanszekerheid, is de kans zeer klein dat er op korte termijn een grote verandering in deze visie zal komen.

Communicatie en participatie

1. Na de vaststelling van de verordening wordt deze bekendgemaakt in het Gemeenteblad;
2. De beleidsregels over het nakomen van de regels van de Participatiewet 2025 Gemeente Heerenveen worden na publicatie van de nieuwe verordening aansluitend per 1 april 2025 gepubliceerd;
3. De 'Handhavingsverordening Participatiewet, IOAW en IOAZ gemeente Heerenveen 2021' wordt na het besluit van de Raad op de overheidswebsite waar lokale regelgeving wordt gepubliceerd beëindigd;
4. De 'Afstemmingsverordening Participatiewet, IOAW en IOAZ gemeente Heerenveen 2017' wordt na het besluit van de Raad op de overheidswebsite waar lokale regelgeving wordt gepubliceerd beëindigd.

Financiën

In het huidige beleid worden niet-verplichte terugvorderingen na drie jaar ambtshalve kwijtgescholden. Met het nieuwe beleid zullen wij na drie jaar beoordelen of er redenen zijn om al dan niet (verder) terug te vorderen. Kwijtschelding vindt dan niet meer standaard plaats.

Verplichte terugvorderingen worden in ons huidige beleid pas kwijtgescholden indien er tien jaar lang geen afbetalingen zijn gedaan en er ook niet verwacht wordt dat deze zullen plaatsvinden. Het nieuwe beleid houdt in dat wij in alle gevallen na drie jaar zullen evalueren of kwijtschelding aangewezen is. Dit kan resulteren in een lager bedrag aan terugvorderingen.

In 2023 hebben wij een bedrag van €409.553 terugontvangen, terwijl er nog een openstaand bedrag van €1.916.223 (alleen PW en IOAW) resteert. De aanpassingen in het nieuwe beleid zullen invloed hebben op nieuwe terugvorderingsgevallen. Voor de begroting is een terugvorderingsbedrag van €375.000 opgenomen. Wij verwachten dat dit bedrag zal gehandhaafd blijven. Enerzijds zal door het nieuwe beleid minder worden teruggevorderd, anderzijds zullen er minder kwijtscheldingen plaatsvinden.

Er wordt meer nadruk gelegd op preventie, wat betekent dat er minder terugvorderingen worden opgelegd. De terugvorderingen, kwijtscheldingen en uiteindelijke terugbetalingen worden gemonitord om een nauwkeurig overzicht van de financiële situatie te behouden. Dit stelt ons in staat om tijdig bij te sturen indien nodig en om de effectiviteit van het nieuwe beleid te evalueren.

Bijlagen

- Verordening handhaving Heerenveen in balans 2025
- Toelichting Verordening handhaving Heerenveen in balans 2025
- Beleidsregels over het nakomen van de regels van de Pw 2025
- Bijlage Raadsvoorstel over het nakomen van de regels van de Pw 2025